

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Максим ЖИДКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

« 28 » серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Клінічна психологія

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні і поведінкові науки

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Амалія МАКАРЕНКО, доцент каф. 704, к. психол. н., доц.

(ім'я та прізвище, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.

(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Юрій ГУЛИЙ
(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Маргарита СТАРОДУБЦЕВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Загальна інформація про викладача

ПІБ: Макаренко Амалия Олексіївна

Посада: доцент каф. 707, к. психол. н., доц.

Перелік дисциплін, які викладає:

- Клінічна психологія.
- Психологія та психотерапія життєвої кризи.
- Психологія адиктивної поведінки.

Напрями наукових досліджень: психологія травмоінтенсивних переживань, глибина емоційного досвіду в психотерапії.

1. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання – денна.

Семестр в якому викладається дисципліна –8;

Дисципліна обов'язкова

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість годин за навчальним планом – 135, кредитів ЄКТС – 3,5, лекції - 32 години, практичні заняття – 32 години (всього аудиторних занять – 64 години), самостійна робота - 67 години.

Види занять – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – отримання знань про порушення психіки при основних нервово-психічних захворюваннях та навичок у питаннях їх діагностики.

Завдання дисципліни «Клінічна психологія»:

1. Забезпечити оволодіння студентами теоретичних знань і практичних навичок у таких аспектах:
2. Забезпечити теоретико-методологічні основи і практичні задачі в клінічній психології.
3. Забезпечити опанування основних методів дослідження та оцінки психологічного стану пацієнта.
4. Забезпечити опанування навичками проведення клінічного інтерв'ю, збору анамнезу.
5. Забезпечення розвитку умінь працювати з різними групами пацієнтів, включаючи осіб із соматичними та психосоматичними захворюваннями.
6. Навчання плануванню та реалізації профілактичних програм психічного здоров'я.
7. Формування навичок роботи з клінічними кейсами та симуляційними ситуаціями для закріплення теоретичних знань.

Компетентності, які набуваються:

- Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
- Організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.
- Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.
- Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.
- Розробляти програми психологічних інтервенцій.
- Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
- Здійснювати пошук і вибір індивідуальних і групових методів клініко-психологічного, нейропсихологічного досліджень, психологічних втручань.
- Розробляти стратегії клініко-психологічного дослідження з врахуванням специфіки дослідження, доступних дослідницьких методів та отриманих знань

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- Психічні явища, закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ.
- Історію розвитку клінічної психології як наукової дисципліни та її практичне значення.
- Методи досліджень клінічної психології.
- Етичні засади відносин «лікар – пацієнт» .
- Закономірності змін психіки при соматичних захворюваннях та психічних розладах.
- Рівні психопрофілактики, основи медико-соціальної та професійно-трудової реабілітації.
- Основні напрямки сучасних біомедичних досліджень, їх психосоціальні наслідки та етичні аспекти.

вміти:

- вільно й осмислено використовувати термінологічний апарат клінічної психології;
- досліджувати загальнопсихологічні проблеми, а також проблеми визначення норми і патології;
- аналізувати проблеми розвитку та розпаду психіки у особистості.
- користуватись методами патопсихологічної діагностики та елементами різних напрямів психотерапії;
- підбирати способи оптимізації психологічного клімату в колективі та профілактики професійного вигорання медичних працівників
- складати рекомендації способів психогігієни та психопрофілактики
- аналізувати психологічні аспекти медико-соціальної, професійної, трудової реабілітації.
- інтерпретувати результати експериментально-психологічного дослідження внутрішньої картини хвороби;

-використовувати набуті знання для оцінки актуального психологічного стану людини.

Пререквізити: «Загальна психологія», «Основи психології та педагогіки», «Вікова психологія»,

Кореквізити: «Ознайомча практика», «Експериментальна психологія».

Постреквізити: «Психіатрія».

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Основні змістовні категорії клінічної психології

Тема 1. Історія, предмет, завдання клінічної психології

Історичні віхи клінічної психології. Предмет та об'єкт клінічної психології. Місце дисципліни в системі психологічних знань. Основні категорії та поняття клінічної психології. Завдання клінічної психології.

Тема 2. Основні галузі клінічної психології.

Патопсихологія, нейропсихологія, психологія соматично хворих

Тема 3. Загальні принципи та методи дослідження в клінічній психології.

Психодіагностичний напрямок діяльності клінічного психолога. Психокорекційний напрямок діяльності клінічного психолога. Професійно-етичні принципи роботи клінічного психолога. Основні принципи психологічного дослідження в клінічній психології. Характеристика основних методів дослідження: спостереження, бесіда, психодіагностичний метод, метод аналізу історії життя та хвороби пацієнта.

Тема 4. Психіка і мозок.

Загальні відомості про нервову систему. Роль центральної нервової системи в перебігу нервово-психічних процесів. Мозок, психіка і поведінка людини. Значення кори головного мозку в регуляції поведінки людини. Поля Бродмана. Первинні, вторинні та третинні зони кори головного мозку. Функціональна асиметрія мозку. Функції лобних долей. Мозок і свідомість. Проблема біологічного і соціального в психології. Взаємозв'язок психічних і соматичних процесів. Проблема мозкової локалізації психічних функцій людини.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота. Обов'язкові предмети та засоби: комп'ютер, під'єднаний до мережі інтернет, наявність спеціальних програм для дистанційного спілкування, обміну зображень, документів, файлів даних. Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. Порушення пізнавальних та емоційно-вольових процесів

Тема 5. Порушення свідомості та самосвідомості при основних нервово-психічних захворюваннях.

Проблема співвідношення порушень свідомості та порушень психіки. Критерії діагностики порушеної свідомості. Основні варіанти порушень свідомості. Загальна характеристика пригломшення. Келерій як варіант

порушеної свідомості. Психологічна характеристика онейроїда. Сутінковий стан свідомості. Основні варіанти порушень самосвідомості. порушення аутоідентичності. Порушення меж „Я”. Синдром деперсоналізації – дереалізації.

Тема 6. Розлади відчуття та сприйняття.

Загальна характеристика розладів відчуття та сприйняття. Агнозії. Псевдоагнозії. Галюцинації. Псевдогалюцинації. Методи діагностики розладів відчуття та сприйняття.

Тема 7. Розлади уваги.

Загальна характеристика розладів уваги. Порушення процесів та звуження об'єму уваги. Методи діагностики розладів уваги.

Тема 8. Розлади пам'яті.

Загальна характеристика розладів пам'яті. Розлади динаміки мнемічної діяльності. Розлади неопосередкованого запам'ятовування. Розлади опосередкованого запам'ятовування. Порушення довільного та мимовільного запам'ятовування. Порушення мотиваційного компонента пам'яті. Розлади короткочасної, оперативної та довгострокової пам'яті. Методи діагностики розладів пам'яті.

Тема 9. Розлади мислення та інтелекту.

Загальна характеристика розладів мислення. Розлади динамічної сторони мислення: непослідовність суджень, лабільність / інертність мислення, лабільність мислення. Розлади операціональної сторони мислення: зниження рівню узагальнення, викривлення процесу узагальнення. Розлади мотиваційної сторони мислення: резонерство, різноплановість мислення. Порушення критичності мислення. Порушення інтелекту. соціально-педагогічної запущеності. Порушення розумової працездатності. Методи діагностики розладів мислення та інтелекту.

Тема 10. Розлади емоційно-вольової сфери.

Загальна характеристика та класифікація розладів емоцій. Афективні розлади (депресії, манії). Порушення адекватності емоцій: тривоги, фобії, амбівалентність, дисфорії, апатія. Загальна характеристика та класифікація розладів вольової сфери. Апатико-абুলічний синдром.

Тема 11. Розлади особистості.

Особистість та її оцінювання. Класифікації розладів особистості. Епідеміологія та етіологія.

Тема 12. Розлади нейророзвитку

Розлади аутистичного спектра. Розлади дефіциту уваги та гіперактивності. Специфічні розлади розвитку. Оцінювання дітей.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота. Обов'язкові предмети та засоби: комп'ютер, під'єднаний до мережі інтернет, наявність спеціальних програм для дистанційного спілкування, обміну зображень, документів, файлів даних. Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модуль 3.

Змістовий модуль 3. Психосоматичні розлади та психологія лікувального процесу.

Тема 13. Психологія соматично хворих. Проблема преморбідних особливостей і постморбідних змін особистості. Алекситимія: поняття, концепція, методи дослідження, алекситимія в різних групах соматично хворих. Психологічні чинники ризику розвитку соматичних захворювань. Поняття коронарного типу особистості (тип А).

Тема 14. Поняття первинної, вторинної та третинної профілактики у клінічній психології. Методи раннього виявлення ризику розвитку психічних розладів. Профілактичні програми для різних вікових груп (діти, підлітки, дорослі). Робота зі стресом, тривожністю та адаптаційними труднощами як засіб профілактики

Тема 15. Психологічні проблеми лікувального процесу. Психологічні аспекти лікувального процесу. Проблеми взаємовідносин "медичний працівник – пацієнт". Проблема терапевтичного середовища, терапевтичного альянсу та комплайєнсу. Комунікативна компетентність лікаря.

4. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

5. Методи навчання

Передбачено наступні методи навчання:

Лекції, спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень щодо основних концепцій, шкіл та закономірностей формування, структури та динаміки особистості. Лекції мають на меті системно представити класичні та сучасні теорії (психодинамічні, гуманістичні, диспозиційні, когнітивні) та їхнє методологічне значення для практичної психології.

Семінарські заняття, спрямовані на розвиток критичного мислення, аналітичних здібностей та практичних умінь щодо застосування знань про особистість. На семінарах відбувається обговорення першоджерел, порівняльний аналіз теоретичних підходів та розбір конкретних кейсів (психологічних випадків). Кожен студент повинен підготувати дві-три презентації/доповіді за темами, передбаченими планом занять (наприклад, аналіз концепції "Самість" К. Юнга, механізмів захисту З. Фрейда, або приклад застосування Big Five).

Самостійна робота, яка передбачає підготовку студентів до лекцій та семінарів, поглиблене вивчення першоджерел, а також виконання письмових звітів або аналітичних завдань, які повинні бути складені у визначений викладачем термін.

Консультація – форма індивідуальної роботи студента із викладачем, спрямована на вирішення труднощів, які виникли під час вивчення лекційного матеріалу та самостійної роботи, або за наявності бажання студента отримати більш поглиблене знання стосовно окремих концепцій чи прикладних аспектів психології особистості.

6. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 3 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

7. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0 ... 30
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0... 30
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

7.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знати структуру й особливості психологічного знання;
- знати види та напрямки сучасної психології;
- знати принципи побудови навчання в психології.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- розкривати зміст основних понять і категорій психології;
- застосовувати знання про особливості професійної діяльності психолога на практиці.

7.3 Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні

практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит	Іспит
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

8 Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

9 Методичне забезпечення

10. Рекомендована література

Базова

1. Вітенко І.С. Медична психологія. К.: Здоров'я, 2007. – 208 с.
2. Гальчук О. Я. Клінічна психологія. К. : Атіка, 2012. – 216 с.
3. Зінченко С.М. Патопсихологія. Методики дослідження: метод. Посібник /

С.М.Зінченко. К., 2004. – 101 с.

4. Максимова Н.Ю. Основи дитячої патопсихології :Навч.посібник. К.: Перун, 1996. – 464 с.

5. Мартинюк І. А. Патопсихологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. – 208 с.

Допоміжна

1. МКХ-11. Розділ 06 Психічні і поведінкові розлади та порушення нейропсихічного розвитку. Київ: Моріон, 2024. 300 с

2. Стівенс Л. Психіатрія. Київ: “Медицина”, 2025. 126с.

11. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека університету – http://library.khai.edu/library/page_lib.php

2. Електронна бібліотека кафедри психології